

MICHAŁ STACHURSKI*

FRANCISZKA BLACHNICKIEGO ODPOWIEDŹ NA WSPÓŁCZESNE PROBLEMY PEDAGOGIKI. PERSPEKTYWA FILOZOFII WYCHOWANIA I MOŻLIWE IMPLIKACJE

FRANCISZEK BLACHNICKI'S ANSWER TO CONTEMPORARY
PROBLEMS OF PEDAGOGY. THE PERSPECTIVE OF THE PHILOSOPHY
OF EDUCATION AND POSSIBLE IMPLICATIONS

Abstract: The 20th century became a time of change both in the global and local aspects. On the one hand, it was a consequence of the acceleration of civilization as a result of technological and production development in the 19th century, and on the other hand, these changes were forced by tragic events in the form of world wars and the “strengthening” of totalitarianisms: Nazism, Fascism and Communism. In the face of these events, some branches of the humanities and social sciences have again begun to ask fundamental questions about human being and his identity, development, as well as those elements that may affect his intellectual, ethical and spiritual condition. Both in the world and in Poland there were figures who asked such questions, but also wanted to change the world for the better through their reflection and action. They were both great humanists (read: philosophers) as well as people studying social sciences, including representatives of the revived 20th-century pedagogy. From a global perspective, such people include: Martin Buber, Emmanuel Lévinas, Jean Vanier, Jane Addams. Also Poland can be proud of people who were able to skillfully define contemporary threats from the anthropological, ethical and pedagogical perspective, and at the same time use this reflection in practice. This is about, among other things: Helena Radlińska, Janusz Korczak, Jacek Woroniecki and Franciszek Blachnicki. The last of the above-mentioned figures especially deserved in the field of

---

* Michał Stachurski – doktor nauk humanistycznych (filozofia); ORCID: 0000-0002-2877-3895; e-mail: michal.stachurski@poczta.onet.pl.

combining theory with practice, using elements of Christian pedagogy while establishing a movement gathering Catholic youth within the so-called Oasis (Light-Life Movement). The article is an attempt to specify Franciszek Blachnicki's position on the intellectual, psychological and spiritual needs of modern human being in the aspect of the educational and didactic process within the framework of the Light-Life Movement. The aim of the work is both a synthetic presentation of his thoughts in this area, as well as an indication of possible implications for modern pedagogy.

Keywords: pedagogy, philosophy of education, education, the Light-Life Movement, Blachnicki.

XX w. stał się czasem zmian zarówno w aspekcie globalnym, jak i lokalnym. Z jednej strony była to konsekwencja przyspieszenia cywilizacyjnego na skutek rozwoju technologicznego oraz produkcyjnego w XIX w., z drugiej zaś zmiany te zostały wymuszone przez wydarzenia tragiczne w postaci wojen światowych oraz „umocnienia” się totalitaryzmów: nazizmu, faszyzmu czy komunizmu. W obliczu tych wydarzeń niektóre gałęzie nauk humanistycznych oraz społecznych na nowo zaczęły zadawać pytania fundamentalne, dotyczące człowieka i jego tożsamości, rozwoju, a także tych elementów, które mogą wpływać na jego kondycję intelektualną, etyczną, duchową. Zarówno na świecie, jak w Polsce pojawiały się postaci, które tego typu pytania stawiały, ale także poprzez swoją refleksję i działanie chciały zmienić świat na lepsze. Byli to zarówno wielcy humaniści (czytaj: filozofowie), jak również osoby badające nauki społeczne, w tym przedstawiciele odrodzonej pedagogiki XX w. Do takich osób z perspektywy globalnej można zaliczyć m.in.: Martina Bubera, Emmanuela Lévinasa, Jeana Vaniera, Jane Addams. Również i Polska może poszczycić się takimi osobami, które potrafiły umiejętnie definiować ówczesne zagrożenia z perspektywy antropologiczno-etycznej i pedagogicznej, a jednocześnie ten namysł wykorzystywać w praktyce. Chodzi tu m.in. o: Helenę Radlińską, Janusza Korczaka, Jacka Woronieckiego czy Franciszka Blachnickiego. Ostatnia z wymienionych postaci szczególnie zasłużyła się na gruncie łączenia teorii z praktyką, wykorzystując elementy pedagogiki chrześcijańskiej przy założeniu ruchu skupiającego młodzież katolicką w ramach tzw. oazy (Ruch Światło-Życie). Jego koncepcja człowieka i koncepcja wychowania jest ciekawa z kilku powodów i dlatego wydaje się, że może być przedmiotem omówienia jako jedna z propozycji współczesnej filozofii wychowania.

Franciszek Blachnicki urodził się 24 marca 1921 r. w Rybniku. Pochodził z wielodzietnej rodziny. Uczęszczał do gimnazjum w Tarnowskich Górach. W czasach szkolnych brał aktywny udział w ruchu harcerskim, co wpłynęło na jego późniejszą działalność duszpasterską.

Po zdaniu matury w 1938 r. podjął służbę wojskową. Rok później wziął udział w kampanii wrześniowej i rozpoczął działalność konspiracyjną. W 1940 r. został

aresztowany przez gestapo i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie otrzymał numer 1201. Spędził w Auschwitz 14 miesięcy (w karnej kompanii, w bloku 13. oraz w bunkrze). 30 marca 1942 r. został skazany na karę śmierci przez ścięcie z powodu działalności na niekorzyść hitlerowskiej Rzeszy. Po upływie czterech i pół miesiąca otrzymał ułaskawienie, a kara śmierci została zamieniona na 10 lat więzienia.

W czasie pobytu na oddziale skazańców 17 czerwca 1942 r. Franciszek Blachnicki przeżył nagłe i głębokie nawrócenie oraz postanowił całe swoje życie oddać na służbę Chrystusowi. W kwietniu 1945 r. został uwolniony z obozu i po zakończeniu wojny wstąpił do Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie. 25 czerwca 1950 r. przyjął święcenia kapłańskie.

W pracy duszpasterskiej od samego początku zwracał szczególną uwagę na formację dzieci i młodzieży. W późniejszych latach brał udział w pracach tajnej Kurii, współpracował z tygodnikiem „Gość Niedzielny”, organizował i prowadził Ośrodek Katechetyczny oraz przez rok przebywał w Niepokalanowie, gdzie studiował duchowość i metody pracy apostołskiej o. Maksymiliana Marii Kolbego. W 1957 r. zapoczątkował społeczną akcję przeciwalkoholową pn. Krucjata Wstrzeźliwości, której centrala została zlikwidowana w 1960 r. przez władze państwowe, a sam Blachnicki aresztowany w marcu 1961 r. (po 4 miesiącach więzienia został skazany na 13 miesięcy w zawieszeniu na 3 lata). W 1979 r. Blachnicki wznowił program abstynencji pn. Krucjata Wyzwolenia Człowieka. Była to odpowiedź na apel Jana Pawła II, aby przeciwstawiać się „[...] wszystkiemu co uwłacza ludzkiej godności i poniża obyczaje zdrowia społecznego”.

Po uwolnieniu w październiku 1961 r. Blachnicki podjął studia na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, gdzie napisał pracę m.in. o metodzie przeżyciowo-wychowawczej dziecięcych rekolekcji zamkniętych. Po zakończeniu studiów pracował na KUL-u, jednak zrezygnował w czerwcu 1972 r. z powodu niezatwierdzenia habilitacji przez Ministerstwo Oświaty. W 1963 r. na nowo podjął prowadzenie rekolekcji oazowych, zapoczątkowanych już w latach 50. XX w. Stworzoną przez siebie metodę 15-dniowych rekolekcji przeżyciowych zastosował do różnych grup dzieci, młodzieży, dorosłych oraz całych rodzin. Następnie Blachnicki stworzył plan pracy formacyjnej w małych grupach parafialnych na cały rok jako kontynuację rekolekcji wakacyjnych.

10 grudnia 1981 r. wyjechał do Rzymu, gdzie zastał go stan wojenny. Rok później osiadł w polskim ośrodku Marianum w Carlsbergu (Niemcy). Tam rozpoczął pracę nad powołaniem Międzynarodowego Centrum Ewangelizacji Światło-Życie.

Ks. Franciszek Blachnicki zmarł 27 lutego 1987 r. w Carlsbergu w niewyjaśnionych okolicznościach, które obecnie badają prokuratorzy IPN.

Artykuł jest próbą dookreślenia stanowiska Franciszka Blachnickiego wobec potrzeb intelektualnych, psychicznych i duchowych współczesnego człowieka w aspekcie procesu wychowawczo-dydaktycznego w ramach funkcjonowania

Ruchu Światło-Życie. Celem pracy jest zarówno syntetyczne przedstawienie jego myśli w tym zakresie, jak również wskazanie na możliwe implikacje dla współczesnej pedagogiki.

1. ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE

1.1. DOMINUJĄCE NURTY WE WSPÓŁCZESNEJ PEDAGOGICE

Chcąc uzyskać jak najszerzy obraz problemów, które nurtują współczesną pedagogikę, w pierwszej kolejności trudno pominąć element metodologiczny w postaci zdefiniowania tego, czym w ogóle pedagogika jest. W jednym z opracowań czytamy, że pedagogika

[...] jest nauką o wychowaniu, kształceniu i samokształtowaniu człowieka w ciągu całego życia¹.

Definicja ta wskazuje na co najmniej trzy istotne elementy. Pierwszy z nich pokazuje, że w pedagogice mieści się zarówno wychowanie, tzn. przekazywanie wartości, przystosowanie do pełnienia ról społecznych, jak również element nauki – przekazywanie wiedzy. Drugi element, również istotny, nakierowuje na stwierdzenie, że pedagogika opisuje procesy, za które są odpowiedzialni zarówno wychowujący, jak i ci, którzy podlegają procesowi wychowawczemu. Człowiek jest podmiotem, który przez całe swoje życie jest odpowiedzialny za swój rozwój. Rozwój indywidualny wpływa zaś na perspektywę społeczną. Dodatkowo warto zauważyć, że coraz częściej w pedagogice podkreśla się tzw. integralność człowieka. Integralność ta oznacza, że na naturę człowieka składają się trzy elementy: fizyczność, psychiczność i duchowość². Odrywając jakąś „częstkę” w procesie wychowawczo-dydaktycznym, można przyczynić się do pewnego uszczuplenia rozwoju konkretnej osoby. Dotyczy to osoby zarówno w młodym wieku (dziecko), jak również osoby starszej (senior). Istotna wydaje się także kwestia sposobu (metod) wychowania oraz przekazywania wiedzy. Współcześnie promuje się tzw. demokratyzację pedagogiki³, która ma polegać na korzystaniu w sposób wyważony z pojęć antropologicznych, etycznych i aksjologicznych przy jednoczesnym podkreślaniu indywidualności oraz oryginalności danej jednostki. Istnieje jednak zagrożenie, że owa „demokratyzacja” będzie szła raczej w stronę zachowania poprawności politycznej

---

¹ B. PIĄTKOWSKA. *Pedagogika. Wybrane zagadnienia*. Wałbrzych 2004 s. 17.

² Por. L. MARSZAŁEK. *Pedagogiczna perspektywa duchowości człowieka*. „Społeczeństwo, Edukacja, Język” 12:2020 s. 21.

³ Por. R. COLES. *Reflections towards a transformative movement for radical democratic and ecological pedagogy*. W: K. Schick, C. Timperley. *Subversive Pedagogies; Radical Possibility in the Academy*. New York 2021 s. 23-39.

niż dialogu oraz partnerstwa, które na gruncie filozofii wychowania jest możliwe poprzez spuściznę filozofii dialogu czy personalizmu.

Mając tak zarysowany obraz problematyki, której dotyczy pedagogika, warto zastanowić się nad tym, jakie współczesne⁴ nurty dominują w tej dyscyplinie, realizującej się w ramach nauk społecznych. Należy wskazać, że w obecnej literaturze przedmiotu nurty i problemy współczesnej pedagogiki są przedstawiane w różny sposób, czasami bardzo skrajny. Przykładem może być omówienie problematyki pedagogicznej w typowo negatywny sposób. W takiej charakterystyce wskazuje się na to, że pedagogika jako jedna z nauk społecznych partycypuje w tzw. podziale społeczeństw i tutaj wymienia się pedagogikę tradycyjną bądź pedagogikę liberalną⁵. Pomijając jednak pewne skrajności, można wskazać na pewną typologię problemów, które najczęściej dominują w obecnych opracowaniach. Są to następujące nurty współczesnej pedagogiki: pozytywistyczny, kultury, Nowego Wychowania, postmodernizmu, personalistyczny⁶. Pedagogika pozytywistyczna skupia się na tym, aby młodzi ludzie w ramach procesu kształcenia i wychowania potrafili rozwiązywać skutecznie problemy społeczne, niwelując biedę i niedostatek. Poprzez pedagogikę kultury rozumie się wszelkie działania, w ramach których dostarcza się odpowiednie narzędzia i metody uskuteczniające rozumienie i interpretowanie wartości kulturowych. Pedagogika Nowego Wychowania skupia się natomiast na tym, żeby wychowawca nie dominował wychowanka. Wychowawca pełni rolę opiekuna, zaś wychowankowi powinno się stwarzać różnorodne formy swobodnego rozwoju. Postmodernistyczna wizja pedagogiki wskazuje na to, że nie istnieje jedna, uniwersalna teoria opisująca świat oraz człowieka, ale akcentuje również fakt, że nie ma żadnej uniwersalnej wartości ani systemów wartości. Ostatnia z wymienionych powyżej koncepcji – personalistyczna⁷ – skupia się przede wszystkim na osobie rozumianej w sposób integralny. Osoba jest podmiotem materialno-duchowym, który potrzebuje zarówno rozwoju indywidualnego, jak również społecznego. Nurt ten najczęściej kojarzy się z szeroko pojętą teologią i filozofią chrześcijańską. Właśnie w tym duchu swoją koncepcję „nowego człowieka” stworzył ks. Franciszek Blachnicki w ramach organizowania Ruchu Światło-Życie.

⁴ Poprzez współczesność rozumiem XX i XXI w.

⁵ Por. M. JAWORSKA-WITKOWSKA, Z. KWIECIŃSKI. *Nurty pedagogiki – naukowe, dyskretne, odlotowe*. Kraków 2011 s. 21-22.

⁶ Więcej w: B. ŚLIWERSKI. *Współczesne teorie i nurty wychowania*. Kraków 2015; M. NOWAK. *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa 2010 s. 232-286.

⁷ W kontekście pedagogii osoby warto sięgnąć do następującej pozycji: S. CHROST. *Podstawy pedagogii osoby*. Warszawa 2022.

1.2. PEDAGOGIKA CHRZEŚCIJAŃSKA I MYŚL PEDAGOGICZNA BLACHNICKIEGO

Chcąc właściwie zobrazować cechy pedagogiki chrześcijańskiej, nie sposób pominąć jej krótkiej charakterystyki. Omijając wątek metodologiczny, należy uwypuklić fakt, iż pedagogika ta ma przede wszystkim charakter normatywny. Przez to określenie rozumie się, że u jej podstaw leży chrześcijańska koncepcja człowieka, wartości i kultury. Dodatkowo zauważa się, że jej treść wskazuje na ideał wychowania chrześcijańskiego. Źródłem realizacji tych celów jest antropologia i etyka chrześcijańska, jak i aktualne nauczanie Kościoła katolickiego, prawosławnego oraz wspólnot chrześcijańskich⁸. Dodatkowo należy podkreślić, iż pedagogika chrześcijańska jest głęboko zakorzeniona w myśleniu personalistycznym. Jak zaznacza jeden z badaczy tego tematu, pedagogika chrześcijańska w połączeniu z personalizmem

[...] oznacza [...] kształtowanie osoby ludzkiej w kierunku jej celu ostatecznego, a równocześnie dla dobra społeczności, w których żyje i z których dorobku korzysta. Dokonuje się ono przez harmonijny rozwój wrodzonych właściwości fizycznych, intelektualnych i moralnych. W tym kształtowaniu osoby, będącej podmiotem dokonującego się procesu, niezbędna jest, ale wyłącznie jako pomocnicza, rola wychowawcy. Polega ona na udostępnianiu, przybliżaniu podmiotowi (posiadającemu swą autonomię) szeregu wartości stanowiących trwałe dorobek społeczności i wyzwających w podmiocie potencjalności wychowawcze. Idzie tu w sumie o stwarzanie korzystnych warunków te potencjalności wyzwających i zabezpieczających wychowanka przed wyborem pseudowartości. Sam natomiast rozwój, doskonalenie osoby wychowanka jest i musi być jej dziełem: owocem jej wysiłków⁹.

Pedagogika ta skupia się przede wszystkim na wychowaniu i kształceniu ku wartościom. Ma zatem także charakter aksjologiczny. Wychowanie jest tutaj rozumiane jako proces, który ma na celu takie przystosowanie człowieka do życia w społeczeństwie, aby pełniąc konkretne role społeczne, realizował etos chrześcijanina. Podstawowymi pojęciami w tym zakresie będzie miłość społeczna, dobro wspólne i miłosierdzie realizowane w konkretnych aktach wobec drugiego człowieka, niezależnie od jego statusu społecznego czy materialnego¹⁰.

Koncepcja pedagogicznego myślenia Franciszka Blachnickiego jak najbardziej wpisuje się w powyższy zarys pedagogiki chrześcijańskiej i personalistycznej.

---

⁸ Por. K. OLBRYCHT. *Współczesne obszary pedagogiki chrześcijańskiej*. „Paedagogia Christiana” 1:2013 s. 124.

⁹ F. ADAMSKI. *Pedagogika chrześcijańska pedagogiką personalistyczną*. „Paedagogia Christiana” 1:2013 s. 114.

¹⁰ Por. D. KORNAS-BIELA. *Miłosierdzie jako wartość wychowawcza. Perspektywa pedagogiki chrześcijańskiej*. „Rozprawy Społeczne” 1:2017 s. 5-15.

U podłoża jego myślenia o człowieku leży antropologia chrześcijańska, której głównym przesłaniem jest uznanie, że każda osoba została stworzona przez Boga z miłości oraz powołana do życia w miłości. Miłość ta ma wymiar indywidualny i społeczny. Na podstawie tekstów ks. Franciszka Blachnickiego należy uznać, iż w jego koncepcji tzw. nowego człowieka w pierwszej kolejności została ukazana prawda o tym, że człowiek jest obrazem Boga. Z tego zaś obrazu wynika szereg innych implikacji: rozwinięcie aspektu nienaruszalnej i niezbywalnej godności ludzkiej, potrzeba rozwoju duchowego itd.¹¹ Sam Blachnicki widział jednocześnie pewne zagrożenia w tzw. jednostronności działań chrześcijan. Pisał:

Podwójna jednostronność zagraża owocności działania chrześcijan w świecie: z jednej strony jednostronność intelektualizmu i racjonalizmu, która zadowala się poznaniem dla samego poznania, bez uwzględnienia postulatynwego charakteru prawdy w każdym podmiocie; z drugiej strony jednostronność woluntaryzmu i emocjonalizmu, czyli działania nieprześwietlonego prawdą i niepoddanego wymaganiom prawdy. Obie jednostronności stanowią jakieś wewnętrzne zniewolenie człowieka i pozbawiają jego działalność owocności i skuteczności¹².

W pedagogice Blachnickiego można dostrzec dominujący nurt, będący jednocześnie wezwaniem etyczno-aksjologicznym. Jest to wezwanie do życia w pełnej integralności i autentyczności. Autentyczność ta objawia się zarówno w przestrzeganiu zasad życia chrześcijańskiego (głównie w ramach kerygmatu¹³), jak również wprowadzaniu ich w czyn. Kluczowym aspektem będą tu dzieła miłosierdzia¹⁴ oraz świadectwo życia, które jest wynikiem wiary w Boga¹⁵. Na tych podstawach zrodził się Ruch Światło-Życie¹⁶, który do dzisiaj jest jednym z głównych narzędzi wychowania dzieci i młodzieży w Kościele katolickim w Polsce.

---

¹¹ Por. J. STALA. *Koncepcja wychowania w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego jako synteza antropocentryzmu i chrystocentryzmu*. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1:2009 s. 186.

¹² F. BLACHNICKI. *Charyzmat i wierność. Do Ruchu Światło-Życie z obczyzny 1981-1984*. Carlsberg 1985 s. 69-70.

¹³ Więcej w: B. BIELA. *Ksiądz Franciszek Blachnicki – prekursor teologii kerygmatycznej w Polsce*. „Roczniki Teologiczne” 6:2020 s. 37-54.

¹⁴ Por. P. KULBACKI. *Miłosierdzie w ewangelizacyjnym programie wyzwolenia ks. Franciszka Blachnickiego*. „Roczniki Teologiczne” 6:2016 s. 185-201.

¹⁵ Por. F. BLACHNICKI. *Wiara i świadectwo*. Lublin 1997 s. 7-8.

¹⁶ Należy zauważyć, iż Ruch Światło-Życie jest jednym z ważniejszych aspektów społecznej działalności Blachnickiego, ale nie jedynym.

1.3. GENEZA RUCHU ŚWIATŁO-ŻYCIE¹⁷

W latach 1950-1955 Franciszek Blachnicki jako wikariusz kilku parafii na Śląsku rozpoczął pracę z ministrantami i młodzieżą¹⁸. Już wtedy próbował wypracować metodę rekolekcji zamkniętych, początkowo dla ministrantów z parafii, w których posługiwał. Nosiły one nazwę Oazy Dzieci Bożych. Pierwsze rekolekcje odbyły się w Kokoszycach w 1951 r. Były przeznaczone dla chłopców w wieku 10-12 lat i trwały tylko trzy dni. Jednak Blachnicki zauważył, że aby naprawdę dać możliwość przeżycia przekazywanych treści, należy wydłużyć czas rekolekcji do dwóch tygodni. Pierwsza taka oaza miała miejsce w Bibieli w 1954 r. Te rekolekcje uważa się za symboliczny początek ruchu oazowego. W późniejszych latach ks. Blachnicki stale wprowadzał zmiany w rekolekcjach i starał się wypracować jak najlepsze metody ich prowadzenia. W 1956 r. w Koniakowie odbyły się rekolekcje, które można uznać za pierwsze, na których w pełni został zrealizowany system dziecięcych rekolekcji zamkniętych. Tym samym zakończony został okres krystalizowania się metody. W 1958 r. przeprowadzono pierwsze rekolekcje Oazy Dzieci Bożych dla dziewcząt. Treści nauk oraz zajęcia, szczególnie rozrywkowe, zostały dostosowane do psychiki dziewczynek, aby lepiej pomóc im przeżyć ten czas.

W latach 1963-1969 podjęto próbę zastosowania tej metody wśród młodzieży w wieku 14-18 lat, w pierwszym etapie dla dziewcząt, później również dla chłopców. W 1963 r. odbyła się pierwsza oaza dla dziewcząt ze szkół średnich pn. Oaza Niepokalanej, a od 1967 r. także dla chłopców pn. Oaza Nowego Życia. Duży wpływ na kształtowanie się ruchu w tamtym czasie miał II Sobór Watykański (1962-1965). Jego nauczanie odcisnęło znamię na dalszej pracy duszpasterskiej Blachnickiego. W 1969 r. oaza rekolekcyjna została przyjęta jako metoda pracy Krajowego Duszpasterstwa Służby Liturgicznej.

W tym samym roku kształtowanie się Ruchu Światło-Życie wkroczyło w kolejny etap. Ks. Franciszek Blachnicki rozpoczął formację dzieci i młodzieży nie tylko w czasie rekolekcji w wakacje, ale także podczas całego roku w parafiach. Grupy powracające z wyjazdów pragnęły kontynuować przeżycia, których doświadczyły, i ożywiać środowiska przy swoich kościołach poprzez tworzenie zespołów służby liturgicznej. W odpowiedzi na taką potrzebę zaczęto wypracowywać metody całorocznej pracy wychowawczej. Moment ten uznawany jest za początek ruchu oazowego, który został nazwany Ruchem Żywego Kościoła. W 1975 r. zakończono prace nad planami połączenia całorocznej formacji z rekolekcjami wakacyjnymi. Dokonano podziału na 10 etapów formacji. Był to też czas tworzenia podręczników i licznych pomocy.

¹⁷ Więcej w: R. DEREWENDA. *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*. „Roczniki Humanistyczne” 2:2015 s. 219-235.

¹⁸ Por. *Gwałtownik Królestwa Bożego. Biografia, testament, świadectwa*. Kraków 2013 s. 7-9.

W 1976 r. podczas I Krajowej Kongregacji Odpowiedzialnych ruch oazowy przyjął nazwę Ruch Światło-Życie. Jego charyzmat wyrażony został poprzez słowa „światło” i „życie” określające ideał chrześcijańskiej dojrzałości. Dojrzały chrześcijanin to nowy człowiek, który jednoczy poznanie (światło) i egzystencję (życie). Ten aspekt wpisuje się również w „pedagogię nowego człowieka”.

2. ZAŁOŻENIA PRAKTYCZNE

2.1. OAZY REKOLEKCYJNE – DUŻA GRUPA

Oaza rekolekcyjna, inaczej oaza wychowawcza, to rekolekcje zamknięte prowadzone metodą przeżyciowo-wychowawczą. Rekolekcje te nazywa się oazą, nawiązując do oazy na pustyni, czyli miejsca, gdzie tętni życie, a człowiek może na nowo odrodzić swojego ducha¹⁹. Metoda ta jest odzwierciedleniem zasady „fos-zoe” (z gr. *fos* – światło, *zoe* – życie), z której też wywodzi się nazwa samego Ruchu. Wypełnia ona wszelkie założenia psychologii wychowawczej, a także pedagogiki oraz teologii²⁰. Oazy odbywają się w specjalnie dostosowanych środowiskach życia i cechują się określonym systemem wartości, które mają kształtować młodą osobę w ramach koncepcji „nowego człowieka”.

Rekolekcje trwają zasadniczo 15 dni, a cały plan dnia jest wypełniony licznymi zajęciami i spotkaniami. Od samego początku Franciszkowi Blachnickiemu zależało na tym, aby stworzyć taki program, który w swoich założeniach będzie zawierał nie tylko tradycyjne elementy rekolekcji zamkniętych (np. zasada milczenia), ale również swobodniejsze zajęcia, do których zalicza się m.in. szkolenia liturgiczne, zabawy czy śpiewy. Założyciel Ruchu pragnął, aby w tym czasie nie zabrakło elementów codziennego życia, tzn. pracy, zabawy, modlitwy, a to wszystko w zgodzie z ideałem chrześcijańskim. Przykładowy program dnia zawiera punkty takie jak: modlitwa poranna i wieczorna, wspólne posiłki, spotkania w małych grupach prowadzone przez animatorów, Msza św., czas na rekreację (spacer lub zajęcia sportowe), nauka śpiewu, szkoły liturgiczne czy spotkanie nazywane pogodnym wieczorem, które jest najczęściej czasem zabawy lub wspólnego spędzania czasu²¹. Oczywiście, program każdego etapu formacji jest dostosowany do wieku i możliwości rozwojowych uczestników.

Program wychowawczy opierał się początkowo na trzech hasłach: czystość, posłuszeństwo, miłość. Realizacja powyższych zasad wpisuje się w ideał człowieka autentycznego, który swoim życiem daje świadectwo. Czystość odnosi się do czystości sumienia i ma w uczestnikach budować umiejętność samokontroli poprzez

¹⁹ Por. M. SĘDEK. *Drogi dojrzałości*. Krościenko 2002 s. 198-199.

²⁰ Por. F. BLACHNICKI. *Charyzmat Światło-Życie*. Kraków 2010 s. 50.

²¹ Por. *Podręcznik Nowej Drogi. Stopień I*. Oprac. M. Sędek. Kraków 2017 s. 10.

codzienny rachunek sumienia oraz świadomość, że stan czystości jest czymś normalnym i codziennym, a nie, jak może się wydawać, czymś wyjątkowym. Czystość jest tutaj rozumiana szeroko. W dobie rozwijającego się konsumpcjonizmu metoda ta może pomóc także w nakierowaniu swoich środków materialnych i niematerialnych na dobro wspólne (a zatem dobro drugiego człowieka). Posłuszeństwo łączy się z utrzymaniem porządku i dyscypliny w życiu całej wspólnoty. Dlatego także podczas obecnych rekolekcji uczestnicy dbają o porządek – nie tylko o swoje rzeczy, ale także o wspólną przestrzeń, pomagają w sprzątaniu, przygotowaniu posiłków oraz w innych codziennych czynnościach, ucząc się jednocześnie odpowiedzialności nie tylko za siebie. W przykazaniu miłości chodzi natomiast o zgodne życie pomiędzy uczestnikami, nauczanie ich przebaczenia i godzenia się.

Franciszek Blachnicki od początku myślał o takiej formie rekolekcji, która stworzyłaby warunki dla religijno-moralnych przeżyć pozwalających na kształtowanie pewnych praktyk oraz nawyków. Pewna ich „powtarzalność” miała na celu przygotowanie uczestników rekolekcji do tego, aby potrafili je przyjąć, a po zakończeniu rekolekcji kontynuować i odtwarzać w codziennym życiu.

Można powiedzieć, że udział w takich rekolekcjach jest przeżyciem pewnych wydarzeń z życia rodzinnego, przyjacielskiego, parafialnego w specjalnie stworzonych warunkach. Metoda ta ma jednak konkretne znaczenie dla doświadczenia młodych ludzi. Dzięki swoim założeniom pozwala ona na zintensyfikowanie wysiłków wychowawczych i samowychowawczych w już tradycyjnych warunkach²². Natomiast „zamknięcie” daje możliwość spojrzenia na różne sprawy z innej perspektywy.

Dzieciństwo oraz młodość to czas, kiedy człowiek poszukuje swojego miejsca, uczy się odpowiedzialności, przyjmuje pewien sposób życia i postrzegania rzeczywistości. Ruch Światło-Życie wraz ze swoim programem jest odpowiedzią na te potrzeby człowieka.

2.2. FORMACJA UCZESTNIKÓW W PARAFII – MAŁA GRUPA

Formacja w małej grupie powstała w następstwie rozszerzenia działań Ruchu Światło-Życie poza ramy rekolekcji wakacyjnych. Ks. Franciszek Blachnicki pragnął, aby dzieci oraz młodzież mogli rozwijać się w szerokim rozumieniu tego słowa także w ciągu roku. W oczach założyciela Ruchu najlepszym miejscem do tego są parafie. To ta podstawowa „jednostka” życia duchowego i społecznego w Kościele katolickim – w ocenie Blachnickiego – umożliwia młodym ludziom rozwój oraz zapewnia właściwą przestrzeń do wspólnych spotkań i formacji²³.

---

²² Por. F. BLACHNICKI. *Charyzmat Światło-Życie* s. 51.

²³ Por. TENŻE. *Kościół jako wspólnota*. Lublin 1992 s. 14-15.

Praca w małej grupie opiera się na regularnych (cotygodniowych) spotkaniach uczestników z animatorem na danym etapie formacji. Regularność spotkań i stałe grupy oraz doświadczeni animatorzy zapewniają ustalone procesy wychowawcze. Taka idea formacji pozwala animatorowi lepiej poznać swoich podopiecznych, ich problemy, słabości i mocne strony oraz zbudować prawdziwe, głębokie relacje. Założyciel Ruchu mówił o tym zagadnieniu w ten sposób:

Taka mała grupa z animatorem, realizująca pełną wspólnotę mieszkania, czyli bycia razem przez cały dzień, w zwyczajnych warunkach [...] stanowi fundament oazy. Oaza jest tym lepsza, tym głębsza, tym owocniejsza, im intensywniej realizuje się w życiu małych grup... «Masówka» jest śmiercią oazy²⁴.

Celem wspólnie spędzonego czasu jest pielęgnowanie i rozwijanie wartości oraz wiedzy zdobytych podczas rekolekcji, a także przygotowanie do lepszego przeżycia kolejnych tego typu wydarzeń. Spotkania prowadzone są w oparciu o wypracowane przez lata programy i podręczniki formacyjne, które zostały zatwierdzone przez odpowiednie instytucje kościelne.

Mała grupa ma za zadanie stworzyć konkretną wspólnotę ludzi, którzy mają wspólny cel, wartości i ideały, którzy wspierają się nawzajem w drodze i razem wzrastają. Jednak nie wolno zapomnieć, że grupa taka nie może pozostać zamknięta, musi być ciągle otwarta na innych ludzi oraz inne wspólnoty. Tylko dzięki temu grupy takie, w założeniu ks. Blachnickiego, mogą ożywiać społeczności, w ramach których działają.

3. MOŻLIWE IMPLIKACJE

3.1. IMPLIKACJE PEDAGOGICZNE

W czasie poszukiwania możliwych implikacji pedagogicznych (zatem konsekwencji pedagogicznych) dla myśli i przedstawionych metod Franciszka Blachnickiego, mogą nasuwać się zarówno elementy o charakterze oryginalnym, jak i krytycznym.

Aby dobrze zrozumieć kontekstowo oryginalny charakter myśli pedagogicznej Blachnickiego, warto spojrzeć w sposób krytyczny na jego koncepcję. Zarówno co do treści, jak i formy procesu pedagogicznego w Ruchu Światło-Życie należy uznać, iż choć niektóre elementy mogą nosić znamiona pewnej uniwersalności (zwłaszcza w aspekcie rozumienia znaczenia wartości w życiu człowieka), to w całości projekt ten trudno nazwać „dostępnym dla wszystkich”. Pewna ekskluzywność treści i metod pracy przedstawionych przez ks. Blachnickiego wynika stąd, że źródłem tego działania są prawdy wiary przekazywane przez chrześcijaństwo, a ściślej ujmując przez Kościół katolicki. Zarówno treści teologiczne, jak

---

²⁴ TENŻE. *Charyzmat i wierność* s. 191.

i pewne aksjomaty moralne proponowane przez założyciela Ruchu i jego kontynuatorów – zwłaszcza w zachodniej części świata europejskiego – znacznie odbiegają od przyjętych oraz stosownych norm etycznych. Przykładem myślenia na wskroś odwrotnego może być myśl liberalna, której przedstawicielem jest m.in. amerykański neopragmatysta Richard Rorty. Pisze on w taki oto sposób:

[...] wykazać muszę, że rozróżnienia pomiędzy absolutyzmem a relatywizmem, racjonalnością a irracjonalnością, moralnością a oportunizmem są przestarzałymi i nieporęcznymi narzędziami – pozostałością słownika. [...] utrzymywać będę, że instytucjom i kulturze społeczeństwa liberalnego lepiej służy słownik refleksji moralnej i politycznej, który unika wymienionych przez mnie rozróżnień, aniżeli taki, który je zachowuje²⁵.

O ile Blachnicki prezentuje pogląd dotyczący uniwersalności pewnych wartości i postaw, o tyle świat liberalny wskazuje, że owe założenia co do zasady są błędne. Oczywiście, nie oznacza to, że Dekalog nie jest albo nadal nie może być pewnym wzorcem zachowań dla Europy, bez względu na przywiązanie do chrześcijaństwa bądź jego brak. Powyższa uwaga wskazuje jednak, że o ile metody w postaci wspólnych spotkań mogą być podobnie realizowane w innych projektach pedagogiczno-społecznych, o tyle treści ze względu na różnice w światopoglądzie mogą być nieadekwatne.

Ta powyższa uwaga krytyczna nie znosi jednak elementów oryginalności w myśleniu pedagogicznym autorstwa Franciszka Blachnickiego. Jednym z takich elementów może być wyakcentowanie wolności, która choć nie jest wyeksponowana, to jednak bardzo mocno funkcjonuje w całym procesie wychowawczym i dydaktycznym realizowanym przez uczestników Ruchu Światło-Życie. Źródłem tej wolności „nowego człowieka” jest oczywiście Bóg, jednak ta wolność może być rozumiana właśnie w sposób uniwersalny. W procesie wychowawczym realizowanym przez oazę wolność jest widoczna na wielu etapach. Jednym z jej przejawów jest możliwość rezygnacji z dalszej formacji na każdym etapie bez żadnych formalnych konsekwencji. Dodatkowo w każdej chwili osoba, która rozstała się z Ruchem, może powrócić do formacji (w sposób adekwatny do swojego wieku oraz stopnia poprzedniego zaangażowania). Wolność wyraża się także w głębokiej trosce o to, aby człowiek w sposób świadomy mógł korzystać z owoców rozwoju cywilizacyjnego i technologicznego. Sam Blachnicki nazywał ten wątek tworzeniem tzw. nowej kultury²⁶. Założyciel Ruchu Światło-Życie widział w wolności szereg pozytywnych aspektów dla całego procesu wychowawczego.

---

²⁵ R. RORTY. *Przygodność, ironia, solidarność*. Przekł. W.J. Popowski. Warszawa 2009 s. 81.

²⁶ Por. F. BLACHNICKI. *Nowa kultura*. Kraków 1987 s. 163-168.

3.2. IMPLIKACJE SPOŁECZNE

Jean Vanier, założyciel międzynarodowej federacji *L'Arche*²⁷, w jednej ze swoich książek w taki oto sposób opisał współczesne relacje międzyludzkie:

Sprawdzamy swoje konto na Facebooku dwadzieścia razy dziennie, ale na informacje ze świata nie patrzymy ani razu. Osobie prawie nieznamojej wysyłamy zaproszenie do grona znajomych, ale jadąc autobusem, z nikim nie podtrzymujemy kontaktu wzrokowego [...]. Istnieją ochronne narracje, z których korzystamy, aby w naszych oczach usprawiedliwić przepaść między ludźmi²⁸.

Ten krótki opis obecnego stanu współczesnych relacji wydaje się być dość trafny zwłaszcza w kontekście rozwoju mediów społecznościowych i zaangażowania młodych ludzi w promocję swojego wizerunku.

Ten aspekt w myśli Franciszka Blachnickiego jest widoczny, lecz trochę z innej perspektywy. W czasach tworzenia się Ruchu Światło-Życie komunikacja miała charakter nader uproszczony, stąd nie było takich problemów, jak ten, który dostrzega Jean Vanier. Blachnicki poprzez metody pracy chciał w sposób bezpośredni rozwinąć koncepcję osobowych relacji. Osobowe relacje w ramach wakacyjnych rekolekcji oazowych, warsztatów, wspólnych spotkań formacyjnych mają na celu zacieśnienie więzi międzyludzkich, w ramach których można rozwijać i pogłębiać takie wartości, jak: miłość, bezinteresowność, wzajemna troska, odpowiedzialność. Wydaje się, że ten aspekt również może mieć charakter pewnej uniwersalności. I chociaż dla ks. Blachnickiego źródłem tych relacji jest Bóg i działalność Kościoła²⁹, to jednak ich pielęgnowanie poza tym środowiskiem może mieć pozytywne odniesienie w życiu społecznym konkretnego miasta, powiatu, województwa czy nawet kraju.

Należy także zwrócić uwagę na pewien ważny czynnik społecznotwórczy, który pośrednio realizują poszczególne grupy oazowe w parafiach. Duża część uczestników parafialnych Ruchu Światło-Życie, realizując postulaty antropologiczne, etyczne i teologiczne, angażuje się zarazem w świeckie inicjatywy, takie jak: wolontariaty, działalność w harcerstwie, pomoc osobom biednym i wykluczonym. Poprzez taką działalność młody człowiek uczy się, ale także kształtuje w sobie postawy, które pozytywnie wpływają na budowanie i utrwalanie więzi międzyludzkich.

²⁷ Fundacja skupiająca dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną, które wraz z pełnosprawnymi asystentami mieszkają w domach typu rodzinnego.

²⁸ J. VANIER. *Wielkie pytania życia*. Przekł. P. Chołda. Kielce 2016 s. 27.

²⁹ Por. F. BLACHNICKI. *Charyzmat Światło-Życie* s. 20.

PODSUMOWANIE

Myśl pedagogiczna ks. Franciszka Blachnickiego jest osadzona na fundamentach chrześcijaństwa. Dla niego człowiek, jako osoba stworzona na wzór i podobieństwo Boga, jest wezwany do czynienia dzieł miłości. Jednocześnie – w jego ocenie – miłość ta potrzebuje wspólnoty, w ramach której młoda osoba będzie mogła rozwijać swoje zdolności w sposób indywidualny, ale także przekazywać swoje dary i umiejętności innym w ramach rozwoju społecznego.

Należy zadać sobie pytanie, czy koncepcja wraz z Ruchem Światło-Życie stworzona ponad 50 lat temu jest nadal aktualna i potrzebna? Odpowiedź dla jednych może być oczywista, dla drugich może mieć charakter kontrowersyjny. Zapewne zależy od tego, kto czym w swoim życiu się zajmuje. Filozof personalista odpowiedziałby zapewne, że ta koncepcja świetnie wpisuje się w namysł teoretyczny o osobie rozumianej podmiotowo, która potrzebuje drugiego człowieka do pełnego rozwoju, ale w duchu miłości, odpowiedzialności i wolności. Postmodernistyczny myśliciel stwierdziłby, że Blachnicki stworzył kolejny – może nawet i ciekawy – lecz przestarzały słownik moralny, który nikomu nie jest potrzebny. Wydaje się jednak, że każdy doświadczony pedagog z przedstawionej w ogólnym zarysie koncepcji Blachnickiego mógłby coś wziąć „dla siebie”. Nie jest to oczywiście model idealny, ale warto pamiętać, iż powstawał on w niesprzyjających czasach, tzn. w czasach komunizmu.

Podsumowując, należy także pamiętać, iż działalność ks. Blachnickiego na ziemiach polskich w aspekcie pedagogicznym nie jest jedyna w XX w. Dzięki wspomianej we wstępie Halinie Radlińskiej możemy dziś mówić m.in. o pedagogice społecznej, zaś niezapomniana postawa Janusza Korczaka z czasów II wojny światowej pokazuje, iż wyłącznie teoretyczny namysł może być czasami niewystarczający do tego, aby w chwili najważniejszej próby podjąć właściwą decyzję. Ostatecznie należy uznać, że każda z tych postaci mniej lub bardziej zasługuje na to, aby badać jej myśl zarówno pod kątem nauk humanistycznych, jak również nauk społecznych.

BIBLIOGRAFIA

- ADAMSKI F.: *Pedagogika chrześcijańska pedagogiką personalistyczną*. „Paedagogia Christiana” 1:2013 s. 107-120.
- BIELA B.: *Ksiądz Franciszek Blachnicki – prekursor teologii kerygmatycznej w Polsce*. „Roczniki Teologiczne” 6:2020 s. 37-54.
- BLACHNICKI F.: *Charyzmat i wierność. Do Ruchu Światło-Życie z obczyzny 1981-1984*. Carlsberg 1985.
- BLACHNICKI F.: *Charyzmat Światło-Życie*. Kraków 2010.
- BLACHNICKI F.: *Kościół jako wspólnota*. Lublin 1992.
- BLACHNICKI F.: *Nowa kultura*. Kraków 1987.

- BLACHNICKI F.: *Wiara i świadectwo*. Lublin 1997.
- CHROST S.: *Podstawy pedagogii osoby*. Warszawa 2022.
- COLES R.: *Reflections towards a transformative movement for radical democratic and ecological pedagogy*. W: *Subversive Pedagogies; Radical Possibility in the Academy*. Red. K. Schick, C. Timperley. New York 2021 s. 23-39.
- DEREWENDA R.: *Działalność społeczna ks. Franciszka Blachnickiego*. „Roczniki Humanistyczne” 2:2015 s. 219-235.
- Gwałtownik Królestwa Bożego. Biografia, testament, świadectwa*. Kraków 2013.
- JAWORSKA-WITKOWSKA M., KWIECIŃSKI Z.: *Nurty pedagogiki – naukowe, dyskretne, odłotowe*. Kraków 2011.
- KORNAS-BIELA D.: *Miłosierdzie jako wartość wychowawcza. Perspektywa pedagogiki chrześcijańskiej*. „Rozprawy Społeczne” 1:2017 s. 5-15.
- KULBACKI P.: *Miłosierdzie w ewangelizacyjnym programie wyzwolenia ks. Franciszka Blachnickiego*. „Roczniki Teologiczne” 6:2016 s. 185-201.
- MARZĄŁEK L.: *Pedagogiczna perspektywa duchowości człowieka*. „Społeczeństwo, Edukacja, Język” 12:2020 s. 31-36.
- NOWAK M.: *Teorie i koncepcje wychowania*. Warszawa 2010.
- OLBRYCHT K.: *Współczesne obszary pedagogiki chrześcijańskiej*. „Paedagogia Christiana” 1:2013 s. 121-135.
- PIĄTKOWSKA B.: *Pedagogika. Wybrane zagadnienia*. Wałbrzych 2004.
- Podręcznik Nowej Drogi. Stopień I*. Oprac. M. Sędek. Kraków 2017.
- RORTY R.: *Przygodność, ironia, solidarność*. Przekł. W.J. Popowski. Warszawa 2009.
- SĘDEK M.: *Drogi dojrzałości*. Krościenko 2002.
- STAŁA J.: *Koncepcja wychowania w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego jako synteza antropocentryzmu i chrystocentryzmu*. „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1:2009 s. 181-192.
- ŚLIWERSKI B.: *Współczesne teorie i nurty wychowania*. Kraków 2015.
- VANIER J.: *Wielkie pytania życia*. Przekł. P. Chołda. Kielce 2016.

Streszczenie: Wiek XX stał się czasem zmian zarówno w aspekcie globalnym, jak i lokalnym. Z jednej strony była to konsekwencja przyspieszenia cywilizacyjnego na skutek rozwoju technologicznego oraz produkcyjnego w XIX w., z drugiej zaś zmiany te zostały wymuszone przez wydarzenia tragiczne w postaci wojen światowych oraz „umocnienia” się totalitaryzmów: nazizmu, faszyzmu czy komunizmu. W obliczu tych wydarzeń niektóre gałęzie nauk humanistycznych oraz społecznych na nowo zaczęły zadawać pytania fundamentalne dotyczące człowieka i jego tożsamości, rozwoju, a także tych elementów, które mogą wpływać na jego kondycję intelektualną, etyczną, duchową. Zarówno na świecie, jak w Polsce pojawiały się postaci, które tego typu pytania stawiały, ale także poprzez swoją refleksję i działanie chciały zmienić świat na lepsze. Byli to zarówno wielcy humaniści (czytaj: filozofowie), jak również osoby badające nauki społeczne, w tym przedstawiciele odrodzonej pedagogiki XX w. Do takich osób z perspektywy globalnej można zaliczyć m.in.: Martina Bubera, Emmanuela Lévinasa, Jeana Vaniera, Jane Addams. Również i Polska może poszczycić się takimi osobami, które potrafiły umiejętnie definiować ówczesne zagrożenia z perspektywy antropologiczno-etycznej i pedagogicznej, a jednocześnie ten

namysł wykorzystywać w praktyce. Chodzi tu m.in. o: Helenę Radlińską, Janusza Korczaka, Jacka Woronieckiego czy Franciszka Blachnickiego. Ostatnia z wymienionych postaci szczególnie zasłużyła się na gruncie łączenia teorii z praktyką, wykorzystując elementy pedagogiki chrześcijańskiej przy założeniu ruchu skupiającego młodzież katolicką w ramach tzw. Oazy (Ruch Światło-Życie). Artykuł jest próbą dookreślenia stanowiska Franciszka Blachnickiego wobec potrzeb intelektualnych, psychicznych i duchowych współczesnego człowieka w aspekcie procesu wychowawczo-dydaktycznego w ramach funkcjonowania Ruchu Światło-Życie. Celem zaś pracy jest zarówno syntetyczne przedstawienie jego myśli w tym zakresie, jak również wskazanie na możliwe implikacje dla współczesnej pedagogiki.

Słowa kluczowe: pedagogika, filozofia wychowania, wychowanie, Ruch Światło-Życie, Franciszek Blachnicki.